

1 | 17

Justitiële verkenningen

Dalende jeugdcriminaliteit

Verschijnt 6 maal per jaar • jaargang 43 • maart

Boomjuridisch

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Justitiële verkenningen is een gezamenlijke uitgave van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het ministerie van Veiligheid en Justitie en Boom juridisch.

Redactieraad

dr. A.G. Donker
dr. R.A. Roks
dr. B. Rovers
dr. mr. M.B. Schuilenburg
dr. M. Smit
dr. E. Snel

Redactie

mr. drs. M.P.C. Scheepmaker

Redactiesecretariaat

tel. 070-370 65 54
e-mail infojv@minvenj.nl

Redactieadres

Ministerie van Veiligheid en Justitie,
WODC
Redactie Justitiële verkenningen
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
tel. 070-370 71 47
fax 070-370 79 48

WODC-documentatie

Voor inlichtingen: Infodesk WODC,
e-mail: wodc-informatiedesk@minvenj.nl, internet: www.wodc.nl

Abonnementen

Justitiële verkenningen verschijnt zes keer per jaar. In digitale vorm is het tijdschrift beschikbaar op de website van het WODC, zie www.wodc.nl/publicaties/justitieel-verkenningen/index.aspx.

Belangstellenden voor een plusabonnement kunnen zich richten tot Boom juridisch. Een plusabonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2002 én een e-mailtendering. De abonnementsprijs bedraagt € 214 (excl. btw, incl. verzendkosten). Het plusabonnement kunt u afsluiten via

www.bjutijdschriften.nl. Of neem contact op met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of e-mail tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van het jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende kalenderjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd.

Uitgever

Boom juridisch
Postbus 85576
2508 CG Den Haag
tel. 070-330 70 33
e-mail info@boomjuridisch.nl
website www.boomjuridisch.nl

Ontwerp

Tappan, Den Haag

Coverfoto

© Arie Kievit/HH

ISSN: 0167-5850

Opname van een artikel in dit tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Inhoud

Inleiding	5
<i>A.C. Berghuis en J. de Waard</i> Verdampende jeugdcriminaliteit. Verklaringen van de internationale daling	10
<i>A.M. van der Laan, M.G.C.J. Beerthuizen en H. Goudriaan</i> Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit, 1997 tot 2015	28
<i>R. Jennissen</i> Trends in de overrepresentatie van jongens en jongemannen met een Marokkaanse achtergrond in de verdachtenstatistiek	50
<i>F. Weerman</i> Social media en smartphones als verklaring voor de daling in jeugdcriminaliteit?	71
<i>M. De Looze en I. Koning</i> Alcoholgebruik bij jongeren in Nederland. Van zuipschuit van Europa tot het braafste kind van de klas	88
<i>O. Marie en T. Paulovic</i> Jongeren op school houden, helpt dat tegen criminaliteit?	102
<i>H. Ferwerda en T. van Ham</i> Lessen uit de aanpak van jeugdgroepen	112
<i>S. van Grinsven en A. Verwest</i> Vijf jaar Aanpak Top600: waar staan we nu?	127
Summaries	142
Congresagenda	146

Lessen uit de aanpak van jeugdgroepen

*H. Ferwerda en T. van Ham**

Jongeren plegen vooral in groepsverband strafbare feiten. Sinds de eeuwwisseling gebruiken we in Nederland de ‘shortlist groepsriminaliteit’ om jeugdgroepen in beeld te brengen – te onderscheiden naar achtergrondkenmerken en ernst – en om informatie te verzamelen voor de integrale aanpak. In dit artikel gaan we in op verklaringen voor groepsriminaliteit, de ontwikkeling in aantallen jeugdgroepen en op de vraag wat we van de aanpak hebben geleerd.

Het belang van de groep

Het deel uitmaken van een groep en het verkennen van grenzen zijn een min of meer ‘normaal’ onderdeel van het opgroeigedrag van jongeren. Groepen vormen dan ook een van de belangrijkste socialisatiebronnen voor jongeren. Ook crimineel gedrag wordt aangeleerd in dergelijke sociale netwerken (Sutherland 1947). In de Verenigde Staten, waar *gangs* in bepaalde wijken min of meer onderdeel vormen van het straatbeeld, is groepsriminaliteit reeds lange tijd een volwaardig thema binnen de criminologie (zie Ericson & Jensen 1977; Hindenlang 1971, 1976; Klein & Maxson 1989, 2006; Klein e.a. 2001; Sheldon e.a. 2001; Spergel 1990; Yablonsky 1959). Dit onderwerp komt pas sinds de jaren negentig in de belangstelling van Nederlandse onderzoekers en beleidsmakers (zie Beke e.a. 2000, 2013; Van Gemert 1995, 1998; Van Gemert & Fleisher 2002; Gruter e.a. 1996; Gruter 1997; De Haan & Miedema 2001; Hakkert e.a. 1998; Megens & Weerman 2010; Van Oosterwijk e.a. 1995; Weerman 2001, 2003; Weerman & Kleemans 2002; Weerman & Hoeve 2012; Weerman e.a. 2015).

Schuyt (1993) schreef reeds dat groepsriminaliteit een principieel kenmerk van jeugdcriminaliteit is: jeugdgroepen en problemen wor-

* Dr. Henk Ferwerda is directeur van Bureau Beke in Arnhem. Drs. Tom van Ham is als onderzoeker verbonden aan Bureau Beke in Arnhem.

den daarom vaak als synoniem gezien. Deels onterecht, want de meeste jongeren maken deel uit van vriendengroepen die geen problemen veroorzaken. Kortom: het onderdeel zijn van een jeugdgroep hoeft niet per definitie tot problematisch gedrag of criminaliteit te leiden. Onderzoek naar groepen en hun criminele gedrag vereist derhalve duidelijke definities, omdat anders het risico bestaat dat vanuit (ongerechtvaardigde) stereotyperingen onderzoek wordt gedaan en conclusies worden getrokken: de zogenaamde *Eurogang paradox* (zie o.a. De Jong 2007). We staan daarom eerst stil bij wat er onder de term groepsriminaliteit wordt verstaan. Wij gaan ervan uit dat anderen de jongeren als een afzonderlijke groep beschouwen en/of de jongeren zichzelf als een groep beschouwen én ze betrokken zijn bij antisociaal en/of delinquent gedrag (Van Wijk e.a. 2007). Bekend is dat jongeren die ernstige delicten plegen vaker deel uitmaken van een jeugdgroep en dat 70 tot 80% van de jeugdcriminaliteit in groepsverband wordt begaan (Ferwerda 2000). Ook in ander onderzoek wordt gewezen op het feit dat de groep waarin jongeren verkeren en groepsdynamische processen een grote invloed kunnen hebben op het delictgedrag van jongeren. Onderzoek onder jongens en meisjes laat bijvoorbeeld zien dat de tijd die met leeftijdsgenoten ('peers') wordt doorgebracht van invloed kan zijn op het delictgedrag van individuele jongeren. Dit geldt vooral wanneer jongeren tijd met elkaar doorbrengen in het (semi)publieke domein, toezicht ontbreekt en/of er geen sprake is van een afgekaderde activiteit (Weerman & Hoeve 2012; Weerman e.a. 2015). Daarnaast kan de daadwerkelijke of door jongeren waargenomen mate van delinquent gedrag van peers het eigen delictgedrag beïnvloeden. Dit is met name het geval bij jongeren die gevoelig zijn voor groepsdruk of oordelen over hun gedrag en die bij leeftijdsgenoten niet populair zijn (Young & Weerman 2013). Sommige onderzoekers zijn dan ook van mening dat zodra jongeren naar de middelbare school gaan, de invloed van de ouders op het gedrag van de jongeren kleiner wordt en de vriendengroep hier juist meer invloed op krijgt. Jongeren willen er immers bij horen en hebben er veel voor over om niet al te zeer uit de toon te vallen. Wel lijkt deze invloed gaandeweg de adolescentie af te nemen (Megens & Weerman 2010). Het feit dat de overgrote meerderheid van de jongeren die betrokken is bij delinquent gedrag hier op een gegeven moment mee ophoudt (Moffitt 1993), kan mede worden verklaard vanuit de aanwezige *sociale bindingen* (Hirschi 1969). Sociale bindingen met de samenleving

en de maatschappij zijn voor jongeren grotendeels beperkt en brengen (vrijwel) geen verplichtingen met zich mee: zij hoeven zich dus (nog) niet te conformeren aan de geldende maatschappelijke normen. De bevinding dat de drie B's (bed, brood en baan) of de drie W's (woning, werk en wijf) belangrijke drijfveren zijn om delinquent gedrag gaandeweg vaarwel te zeggen, sluit hierbij aan (Junger-Tas 1992; Moffitt 1993).

Algemene verklaringen voor groepsriminaliteit

Weerman (2001, 2003) onderscheidt op basis van wetenschappelijk onderzoek vier typen theoretische verklaringen voor groepsriminaliteit. Het betreft een groepsverklaring, een selectieverklaring, een instrumentele verklaring en een synthese van de voorgaande drie: de theorie van de sociale ruil.

De *groepsverklaring* stelt dat de groep in het algemeen en meer in het bijzonder de delinquente elementen daarin invloed uitoefenen op de individuele jongere (de 'verkeerde' vrienden). Delinquent gedrag ontstaat vanuit groepsdruk, bijvoorbeeld doordat dit gedrag wordt beloond in termen van erbij horen. Delinquente jongeren in de groep dragen hun delinquente gewoonten met andere woorden op anderen over. De differentiële-associatietheorie (Sutherland 1947, 1973) sluit hierbij aan. Deze theorie stelt dat delinquent gedrag wordt aangeleerd in groepen. Als een jongere meer met opvattingen in aanraking komt die positief staan ten opzichte van het plegen van strafbare feiten dan met opvattingen die dat gedrag afkeuren, zal de jongere (uiteindelijk) ook delinquent gedrag vertonen (zie ook Akers 1998). Een door Sykes en Matza (1957) geformuleerde neutralisatietechniek speelt een belangrijke rol binnen de groepsverklaring: 'het zich beroepen op de onderlinge solidariteit', ofwel meedoen omdat de rest het ook doet. De *selectieverklaring* veronderstelt dat gelijkgezinde jongeren elkaar opzoeken ('soort zoekt soort'). Het delinquente gedrag of de neiging ertoe is bij iedereen aanwezig voordat groepsdruk het gedrag van de jongere beïnvloedt. Delinquente jongeren zoeken elkaar op en het gezamenlijk plegen van strafbare feiten is als het ware een logisch uitvloeisel ervan (zie in dit kader ook de drie procesmodellen van Thornberry e.a. (1993) – sociale selectie, facilitatie en gemengd – die De

Haan en Miedema (2001) als basis gebruiken voor hun analyse van jeugdgroepen en gangs in de Nederlandse onderzoeksliteratuur). Bij de *instrumentele verklaring* speelt de groep of de persoonlijkheid van de jongeren geen rol; aan het gezamenlijk plegen van strafbare feiten ligt een instrumentele c.q. rationele keuze ten grondslag om de opbrengst van een delict te vergroten of de pakkans te verkleinen: 'samen ben je sterker'. Dit sluit aan bij een rationele-keuzebenadering (zie Cornish & Clarke 1986, 1998).

Weerman (2001, 2003) formuleert bij wijze van synthese van deze drie verklaringen *de theorie van de sociale ruil*. Hij stelt dat jongeren bij het samenplegen van delicten immateriële (waardering, erbij horen, status, goedkeuring) en materiële zaken (geld, goederen) met elkaar uitwisselen. De vele mogelijke ruilgoederen verklaren volgens Weerman niet alleen waarom jongeren groepsgewijs delicten plegen, maar ook waarom dit in wisselende samenstelling gebeurt. Hij wijst daarbij op de mogelijkheid dat wat betreft de ruilgoederen 'verzadigingseffecten' kunnen optreden als jongeren steeds met dezelfde jongeren op pad gaan; een nieuweling kan in dat geval de kans krijgen om diens betrouwbaarheid en vaardigheden te bewijzen. Bij de vorming van een groep is het niet meteen duidelijk wat jongeren elkaar aan ruilgoederen te bieden hebben. Door de dynamiek binnen groepen zullen sommigen na verloop van tijd een belangrijke plaats innemen in de groep en de vaste kern van de groep gaan vormen. Deze jongeren beschikken daarmee over het 'groepskapitaal', waardoor ze de regels en identiteit van de groep kunnen bepalen. Anderen zullen zich hieraan moeten conformeren voordat ze een bepaalde status binnen de groep kunnen krijgen, of kunnen zich afsplitsen om een betere ruilpositie te verkrijgen.

Jeugdgroepen getypeerd en geteld

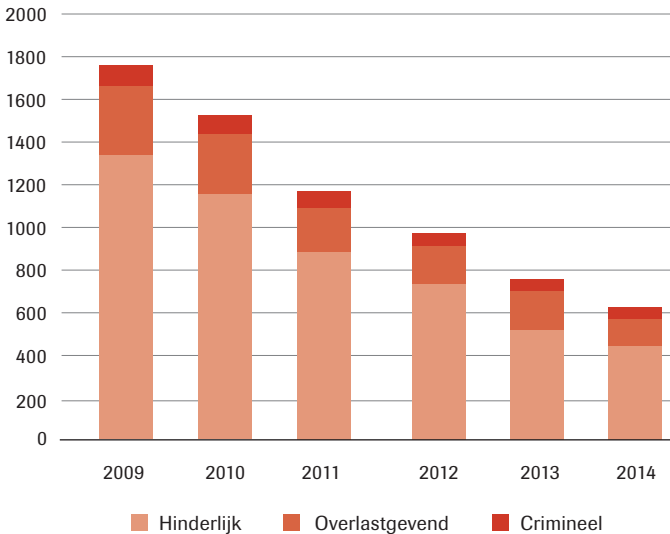
Op basis van onderzoek (Beke e.a. 2000) is een instrument (de short-listmethodiek) ontwikkeld dat de basis vormt voor het inzichtelijk maken van jeugdgroepen. Onderwerpen die daarin aan de orde komen, zijn locaties waar de groepen zich ophouden, alsmede hun samenstelling, dagelijkse bezigheden, riskante gewoonten, recente delictgedrag en structuur. Op basis van oplopende ernst van het delinquente gedrag worden groepen getypeerd als hinderlijk, overlastge-

vend of crimineel. Deze typering is van belang, omdat verschillen tussen groepen ook vragen om een verschillende aanpak van de groep en groepsleden. In 2007 volgen een landelijke implementatie van de shortlistmethodiek en een landelijk werkproces. Ook gemeenten nemen bijna zonder uitzondering de groepsindeling over in hun beleidsplannen op het gebied van jeugd en veiligheid c.q. integrale veiligheid.

Met behulp van de shortlist brengt de politie het aantal problematische jeugdgroepen sinds 2009 twee keer per jaar landelijk in beeld. Het aantal problematische jeugdgroepen in ons land laat – in de zes jaar dat hierover een rapportage verschenen is – een dalende trend zien (zie figuur 1). Uit de laatste rapportage (Ferberda & Van Ham 2015) blijkt dat het aantal hinderlijke jeugdgroepen in deze periode daalt van 1.341 naar 427 (-68%). Het aantal overlastgevende jeugdgroepen neemt af van 327 naar 163 (-50%), terwijl het aantal criminele jeugdgroepen met een daling van 92 naar 33 groepen meer dan halveert (-64%). De verhouding tussen de onderscheiden jeugdgroepen blijft telkens min of meer hetzelfde: 70% hinderlijk, 25% overlastgevend en 5% crimineel.

Een belangrijke vraag is hoe de ontwikkeling in de daling van de jeugd-criminaliteit en het aantal problematische jeugdgroepen kan worden verklaard. Los van registratie-effecten (Van Ham e.a. 2015) kan een onderscheid worden gemaakt tussen ‘overkomen’ verklaringen, die niet zijn terug te voeren op beleid, en verklaringen die dat wel zijn (zogenaamde ‘bevochten’ verklaringen). Het betreft daarbij met name wijzigingen en aanpakken vanuit een landelijk kader. Voorbeelden daarvan zijn vroegsignalering en aanpakken van risicojongeren en -gezinnen, ketensamenwerking, gelegenheidsbeperkende en technopreventieve maatregelen en het inzetten op *hot spots* en problematische jeugdgroepen (Bervoets e.a. 2013). In alle gevallen moet voorzichtigheid worden betracht bij het doen van uitspraken over de effecten daarvan. In dit artikel zullen we vooral duiding geven bij effecten van de aanpak van jeugdgroepen.

Figuur 1 **Ontwikkeling van het aantal problematische jeugdgroepen (2009-2014) in Nederland per type en totaal**

Jeugdgroepen aangepakt

Op basis van afspraken in de lokale driehoek (prioriteren) zijn problematische jeugdgroepen de afgelopen jaren integraal aangepakt. In een jeugdoverleg wordt, onder voorzitterschap van de gemeente, een plan van aanpak opgesteld. Het beeld van de politie over de groep wordt aangevuld met informatie van andere partijen (zoals het jongerenwerk). Ook maakt de politie – indien nodig – een verdiepende analyse van de individuele leden en netwerken. Op basis van dit gedeelde beeld van de groep wordt tot maatregelen besloten, die worden uitgevoerd door de organisatie die dit tot kerntaak heeft. Te denken valt aan (1) groepsgerichte maatregelen, zoals sportactiviteiten, (2) domeingerichte maatregelen, zoals het aanpassen van verlichting en het plaatsen of weghalen van bankjes, en (3) persoonsgerichte maatregelen waarbij politie en Openbaar Ministerie (OM) afspraken maken over de aanpak van individuele groepsleden.

Bij de aanpak van hinderlijke groepen ligt de nadruk op de groeps- en domeingerichte maatregelen. De regie ligt primair bij de gemeente en

gemeentelijke organisaties zoals het jongerenwerk. Bij criminele groepen ligt de nadruk op de individuele aanpak. Binnen een casusoverleg worden maatwerktrajecten opgezet die zich richten op een combinatie van de inzet van hulp, zorg en strafrecht. De regie ligt vooral bij justitiële partners. De aanpak van overlastgevende groepen vraagt vaak om een mix van de voorgaande aanpakken en derhalve ligt hierbij de nadruk op samenwerking ('fine-tuning') onder regie van de gemeente. Het Veiligheidshuis is de geëigende plek om individuele probleemjongeren uit vooral overlastgevende jeugdgroepen en jongeren uit criminele jeugdgroepen via een casusoverleg aan te pakken.

De ontwikkeling van aantallen jeugdgroepen en de aanpak: lessen op een rij

Het is vanzelfsprekend lastig om de bijdrage van de shortlist aan de gemeenschappelijke aanpak van jeugdgroepen direct te koppelen aan de daling van het aantal jeugdgroepen. Verklaringen voor de daling van de jeugdcriminaliteit zullen gedeeltelijk ook relevant zijn voor de daling van het aantal jeugdgroepen. We zetten een aantal lessen op een rij.

Focus werkt

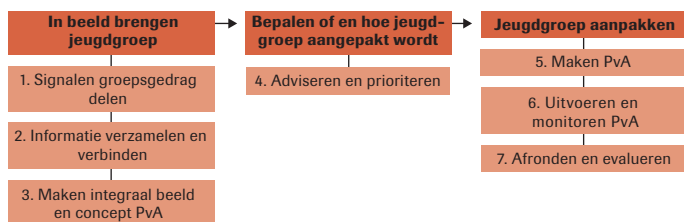
Met de shortlistmethodiek (en de groepsscan, zie later) wordt een groep in beeld gebracht en wordt informatie van diverse organisaties over de achtergronden en kenmerken van de groep en groepsleden verzameld. Deze integrale informatie vormt de basis voor een gemeenschappelijke aanpak. Deze manier van werken staat bekend als '*focussed policing*'. Van Burik e.a. (2013) constateren dat in meer dan de helft (60%) van de door hen bekeken criminele jeugdgroepen sprake is geweest van een integrale aanpak, waarbij duidelijke stappen zijn gezet in de onderlinge samenwerking, met positieve resultaten. Ook vanuit ander onderzoek is bekend dat het aanbrengen van focus in analyse en een gerichte aanpak op *hot times*, *hot spots*, *hot groups* en *hot shots* zin hebben voor het terugdringen van criminaliteit en overlast (Braga & Weisburd 2012; Versteegh e.a. 2011; Vollaard e.a. 2009).

'Digitaal rondhangen'

Een mogelijke verklaring voor de afname van het aantal jeugdgroepen is dat een deel van de jeugdproblematiek verschuift naar de online wereld. Voor de komst van de smartphone waren jongeren voor hun sociale contacten en rolmodellen afhankelijk van het elkaar fysiek ontmoeten. Nu is een veeg over het scherm voldoende om onderling contact te hebben. Daarmee kunnen sociale media (Twitter, WhatsApp, Facebook en Snapchat) mogelijk een vervanging zijn voor het rondhangen op straat. Het online gedrag van jongeren is – vanuit de overheid gezien – vooralsnog grotendeels onontgonnen gebied waar het gaat om kennis en aanpak. De daling van het aantal jeugdgroepen kan dan ook niet zozeer aan een specifieke aanpak worden toegeschreven; eerder is sprake van een verandering van de context waarin jongeren zich bewegen en onderling contact onderhouden. Hoewel jongeren op deze wijze niet langer (individueel en als groep) zichtbaar zijn in het publieke domein, betekent dit niet dat zij zich niet langer schuldig maken aan overlast en delinquent gedrag. Over de mate daarvan kunnen vooralsnog echter geen betrouwbare uitspraken worden gedaan.

Criminele jeugdgroepen uit beeld en kraamkamer voor de onderwereld

Criminele jeugdgroepen gaan in een bepaald ontwikkelingsstadium ondergronds (Beke e.a. 2013). Politie, justitie en andere veiligheidspartners verliezen het zicht erop. Vaak wordt dan ten onrechte gesuggereerd dat 'het probleem is opgelost'. De aandacht wordt dan vaak verlegd naar een nieuwe jeugdgroep die (wel) in beeld is. Sommigen van deze jongeren groeien door richting de zwaardere criminaliteit. Nagegaan werd hoe het de 89 leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw is vergaan als twintiger of dertiger. Straatterreur, wapengeweld, handel in verdovende middelen, intimidatie, bedreiging, overvallen en inbraken stonden destijds op het repertoire van de criminele jeugdgroepen waarvan zij deel uitmaakten. Zijn de leden van deze toenmalige jeugdgroepen gestopt met criminele activiteiten of zijn ze crimineel gebleven, en zo ja: in welke mate, om welke delicten gaat het, en in welke sociale setting worden de delicten gepleegd? Het onderzoek laat zien dat de groepen zich ontwikkelden binnen criminele infrastructures, waarbij criminele families regelmatig een rol spelen en oudere groepsleden de jonge garde

Figuur 2 Nieuw werkproces aanpak van jeugdgroepen

‘adviseren’ over het vak. Een derde van de leden van de criminele jeugdgroepen gaat op latere leeftijd deel uitmaken van de middelzware en zware criminaliteit. Sommigen bouwen zelfs een carrière op in de zware en georganiseerde criminaliteit (Ferwerda e.a. 2013).

Van shortlistmethodiek naar 7 stappenmodel

De politie werkt vanaf medio 2016 toe naar de oplevering van de groepsscan als opvolger van de shortlistmethodiek. De groepsscan heeft voor de lokale partners de aanleiding gevormd om het in beeld brengen en de aanpak van problematische jeugdgroepen anders in te richten. De groepsscan en het nieuwe werkproces zijn inmiddels in 23 proeftuinen c.q. gemeenten getoetst. Het nieuwe werkproces – het 7 stappenmodel – is weergegeven in figuur 2.

Uit een verkenning in deze proeftuinen (Wolleswinkel & Polman 2015) blijkt dat er geen behoefte meer is aan classificatie van groepen als hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Een van de redenen daarvoor is dat groepen steeds meer een fluïde karakter krijgen en niet meer in vaste samenstellingen opereren. Daarnaast werkte de shortlistmethodiek *benchmarking* (het tussen gemeenten onderling vergelijken van problematiek) in de hand, terwijl de focus juist zou moeten liggen op de integrale lokale aanpak (waarbij te strikt uitgaan van groepen starheid in de integrale samenwerking in de hand werkt). Wel is er behoefte aan duiding op het niveau van groepsgedrag, groepsdynamiek, risico, impact en kansen. Voorbeelden van onderwerpen die binnen deze duiding kunnen worden geadresseerd, zijn: kenmerken en typering van het gedrag van de jeugdgroep (en de individuele leden), de impact van de groep en haar gedrag op de omgeving, de

samenstelling van de groep, de groepsdynamische processen en de risico's op afglijden. Met dergelijke informatie is het naar verwachting beter mogelijk om de processturing voor de aanpak vorm te geven, zonder dat een groep als een specifiek type behoeft te worden geclassificeerd. Duiding wordt daarbij gezien als het geven van betekenis aan informatie: de transitie van informatie naar *intelligence*.¹

Tot slot

Aandacht voor jeugdcriminaliteit in groepsverband is belangrijk, omdat het leeuwendeel van de jeugdcriminaliteit door groepen jongeren wordt gepleegd of voortkomt uit groepsdynamische processen. Dat de politie met behulp van een instrument jeugdgroepen in beeld ging brengen, heeft in Nederland tot een gemeenschappelijke aanpak geleid met oog voor de groep, het domein en het individu. De aanpak lijkt op basis van een aantal bevindingen effectief, maar heeft ook een aantal bijeffecten gehad. Dit gegeven, in combinatie met een aantal ontwikkelingen binnen de jeugdcriminaliteit, is reden geweest om de shortlistmethodiek door te ontwikkelen. De basis van de methodiek, het aanbrengen van focus en het integraal analyseren van een jeugdgroep als basis voor een gezamenlijke aanpak, blijft daarbij gehandhaafd.

Literatuur

Akers 1998

R. Akers, *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*, Boston: Northeastern University Press 1998.

Beke e.a. 2000

B. Beke, A. van Wijk & H. Ferwerda, *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevorming*, Amsterdam: SWP 2000.

1 Het fundament van een handreiking om verder richting te geven aan het duiden van een jeugdgroep wordt ten tijde van het schrijven van dit artikel ontwikkeld.

Beke e.a. 2013

B. Beke, H. Ferwerda, E. Bervoets & E. van der Torre, *Geweld van de straat? Jeugdgroepen en geweld: van signalering naar aanpak*, Amsterdam: Boom Lemma 2013.

Bervoets e.a. 2013

E. Bervoets, H. Ferwerda, B. Bremmers, D. Keijzer & T. Appelman, *Daling jeugdige verdachten Amsterdam. Op zoek naar mogelijke verklaringen*, Rotterdam/Arnhem: Lokale Zaken/Bureau Beke 2013.

Braga & Weisburd 2012

A. Braga & D. Weisburd, 'The effects of "pulling levers" focused deterrence strategies on crime', *Campbell Systematic Reviews* 2012, afl. 6, p. 1-90.

Van Burik e.a. 2013

A.E. van Burik, C. Hoogeveen, B.J. de Jong & B. Vogelvang, *Evaluatie aanpak criminele jeugdgroepen*, Den Haag: WODC 2013.

Cornish & Clarke 1986

D. Cornish & R. Clarke, *The reasoning criminal*, New York: Springer-Verlag 1986.

Cornish & Clarke 1998

D. Cornish & R. Clarke, 'Understanding crime displacement: An application of rational choice theory', in: S. Henry & W. Einstadter (red.), *Criminology theory reader*, New York: New York University Press 1998, p. 45-56.

Ericson & Jensen 1977

M. Ericson & G. Jensen, 'Delinquency is still group behaviour! Towards revitalizing the group premise in the sociology of deviance', *Journal of Criminal Law & Criminology* (68) 1977, afl. 2, p. 262-273.

Ferwerda 2000

H. Ferwerda, 'Jeugdcriminaliteit onder de loep. De groep als negatieve voedingsbodem', *J* - tijdschrift over jongeren* (1) 2000, p. 34-44.

Ferwerda & Van Ham 2015

H. Ferwerda & T. van Ham, *Problematiese jeugdgroepen in Nederland. Omvang en aard in het najaar van 2014*, Arnhem: Bureau Beke 2015.

Ferwerda e.a. 2013

H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, *Jeugdgroepen van toen. Een casuonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2013.

Van Gemert 1995

F. van Gemert, 'Gangs in Amerika en Nederland', *Justitiële verkenningen* (21) 1995, afl. 9, p. 68-81.

Van Gemert 1998

F. van Gemert, *Crips in drievoud. Een dossieronderzoek naar drie jeugdbendes*, Amsterdam: Regio-plan 1998.

Van Gemert & Fleisher 2002

F. van Gemert & M. Fleisher, *In de greep van de groep. Een onderzoek naar een Marokkaanse problematische jeugdgroep*, Amsterdam: Regioplan 2002.

Gruter 1997

P. Gruter, *Problematische jongerengroepen in de regio Haaglanden anno 1997. Een hernieuwde inventarisatie onder wijkagenten en jeugdresearchers*, Den Haag: Politie Haaglanden 1997.

Gruter e.a. 1996

P. Gruter, M. Baas & D. Vegter, *Problematische jeugdgroepen in de regio Haaglanden. Een inventarisatie onder wijkagenten en jeugdresearchers*, Den Haag: Politie Haaglanden 1996.

De Haan & Miedema 2001

W. de Haan & S. Miedema, 'Jeugdgroepen en gangs', in: R. Loeber, N. Slot & J. Sergeant (red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2001, p. 205-223.

Hakkert e.a. 1998

A. Hakkert, A. van Wijk, H. Ferwerda & A. Eijken, *Groepsriminaliteit. Een terreinverkenning op basis van literatuuronderzoek en een analyse van bestaand onderzoeksmateriaal, aangevuld met enkele interviews met sleutelinformanten en jongeren die tot groepen behoren*, Den Haag: Ministerie van Justitie 1998.

Van Ham e.a. 2015

T. van Ham, E. Bervoets & H. Ferwerda, *Papier en werkelijkheid? Een hypothesevormend onderzoek naar de mate waarin ontwikkelingen in de geregistreerde jeugdcriminaliteit aan registratie-effecten kunnen worden toegeschreven*, Den Haag: WODC 2015.

Hindenlang 1971

M. Hindenlang, 'The social versus solitary nature of delinquent involvements', *British Journal of Criminology* (11) 1971, afl. 2, p. 167-175.

Hindenlang 1976

M. Hindenlang, 'With a little help from my friends: Group participation in reported delinquent behaviour', *British Journal of Criminology* (16) 1976, afl. 2, p. 109-125.

Hirschi 1969

T. Hirschi, *Causes of delinquency*, Berkeley, CA: University of California Press 1969.

De Jong 2007

J.D. de Jong, *Kapot moeilijk. Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsge-drag van 'Marokkaanse' jongens*, Amsterdam: Aksant 2007.

Junger-Tas 1992

J. Junger-Tas, 'Juvenile delin-quency in the Netherlands: Trends and perspectives', *Inter-national Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* (16) 1992, p. 207-230.

Klein & Maxson 1989

M. Klein & C. Maxson, 'Street gang violence', in: N. Weiner & M. Wolfgang (red.), *Violent crime, violent criminals*, Newbury Park: Sage Publications 1989, p. 189-234.

Klein & Maxson 2006

M. Klein & C. Maxson, *Street gang patterns and policies*, New York: Oxford University Press 2006.

Klein e.a. 2001

M. Klein, H. Kerner, C. Maxson & E. Weitekamp, *The Eurogang paradox: Street gangs and youth groups in the U.S. and Europe*, Boston: Kluwer Academic Publishers 2001.

Megens & Weerman 2010

K. Megens & F. Weerman, 'Attitu-des, delinquency and peers: The role of social norms in attitude-behaviour inconsistency', *Euro-pean Journal of Criminology* (7) 2010, afl. 4, p. 299-316.

Moffitt 1993

T. Moffitt, 'Adolescence-limited and life-course-persistent antiso-cial behavior: A developmental taxonomy', *Psychological Review* (100) 1993, afl. 4, p. 674-701.

Van Oosterwijk e.a. 1995

Ch. van Oosterwijk, P. Gruter & P. Versteegh, *Haagse jeugdbendes – Amerikaanse gangs*, Den Haag: Politie Haaglanden 1995.

Schuyt 1993

C. Schuyt, 'Jeugdcriminaliteit in groepsverband', *Delikt en Delin-kwent* (23) 1993, afl. 6, p. 499-510.

Sheldon e.a. 2001

R. Sheldon, S. Tracy & W. Brown, *Youth gangs in American society*, Belmont: Wadsworth 2001.

Spergel 1990

I. Spergel, 'Youth gangs: Conti-nuity and change', in: M. Tonry & N. Morris (red.), *Crime and jus-tice: A review of research*, Chi-cago: University of Chicago Press 1990, p. 171-275.

Sutherland 1947

E. Sutherland, *Principles of crimi-nology*, New York: Harper & Row Publishers 1947.

Sutherland 1973

E. Sutherland, *On analyzing crime*, Chicago: University of Chicago Press 1973.

Sykes & Matza 1957

G. Sykes & D. Matza, 'Techniques of neutralisation: A theory of delinquency', *American Sociological Review* (22) 1957, afl. 6, p. 664-670.

Thornberry e.a. 1993

T. Thornberry, M. Krohn, A. Lizotte & D. Chard-Wierschen, 'The role of juvenile gangs in facilitating delinquent behaviour', *Journal of Research in Crime and Delinquency* (30) 1993, afl. 1, p. 55-87.

Versteegh e.a. 2011

P. Versteegh, T. van der Plas & H. Nieuwstraten, *The best of three worlds. Effectiever politiewerk door een probleemgerichte aanpak van hot crimes, hot spots, hot shots en hot groups*, Apeldoorn: Politieacademie 2011.

Vollaard e.a. 2009

B. Vollaard, P. Versteegh & J. van den Brakel, *Veelbelovende verklaringen voor de daling van de criminaliteit na 2002*, Apeldoorn: Politie & Wetenschap 2009.

Weerman 2001

F. Weerman, *Samenplegen. Over criminele samenwerking en groepsvorming*, Nijmegen: Ars Aequi 2001.

Weerman 2003

F. Weerman, 'Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten. Over de interpretatie van een bekend verband', *Tijdschrift voor Criminologie* (45) 2003, afl. 1, p. 2-16.

Weerman & Hoeve 2012

F. Weerman & M. Hoeve, 'Peers and delinquency among girls and boys: Are sex differences in delinquency explained by peer factors?', *European Journal of Criminology* (9) 2012, afl. 3, p. 228-244.

Weerman & Kleemans 2002

F. Weerman & E. Kleemans, 'Criminele groepen en samenwerkingsverbanden: een overzicht', *Tijdschrift voor Criminologie* (44) 2002, afl. 2, p. 114-127.

Weerman e.a. 2015

F. Weerman, W. Bernasco, G. Bruinsma & L. Pauwels, 'When is spending time with peers related to delinquency? The importance of where, what, and with whom', *Crime and Delinquency* (61) 2015, afl. 10, p. 1386-1413.

Van Wijk e.a. 2007

A. van Wijk, H. Ferwerda & H. Regterschot, 'Problematische jeugdgroepen en groepsriminaliteit', in: A. van Wijk & E. Bervoets (red.), *Politie en jeugd. Inleiding voor de praktijk*, Den Haag: Elsevier Overheid 2007, p. 217-233.

Wolleswinkel & Polman 2015

E. Wolleswinkel & I. Polman,
Van classificatie naar duiding.
Een eerste verkenning, 2015.

Yablonsky 1959

L. Yablonsky, 'The delinquent
gang as a near-group', *Social*
Problems (7) 1959, p. 108-117.

Young & Weerman 2013

J. Young & F. Weerman, 'Delin-
quency as a consequence of mis-
perception: Overestimation of
friends' delinquent behavior and
mechanisms of social influence',
Social Problems (60) 2013, afl. 3,
p. 334-356.